
ПОЛИТИКИ И ПРОЦЕДУРИ ЗА ПРЕДВАРИТЕЛЕН КОНТРОЛ ЗА ЗАКОНОСЪОБРАЗНОСТ

Гл. ас. д-р Ина А. Лечева¹

Университет за национално и световно стопанство – София,
катедра „Финансов контрол“

Резюме: Предварителният контрол за законосъобразност е част от въведените контролни дейности, задължителни за прилагане в публичния сектор още от 2000 г., като през годините е претърпял промени във философията на прилагането си. Последните изменения на законите разпоредби от 2019 г. поставят изискване пред ръководителите от публичния сектор да въведат политики и процедури за предварителен контрол за законосъобразност. Тези политики и процедури следва да са основани на няколко стълба. От една страна, осъществяването на предварителен контрол за законосъобразност е необходимо да е съгласно издадените от Министъра на финансите указания за реда и начина на осъществяване на предварителен контрол за законосъобразност. От друга, следва да е базирано на оценката на риска в организацията. И не на последно място политиките и процедурите се изисква да съблюдают цената на контрола въз основата на анализа разходи–ползи.

Ключови думи: предварителен контрол, финансов контролор, управленска отговорност.

JEL: H53, G38.

* * *

Предварителният контрол за законосъобразност в най-новата история на Република България датира от почти 20 години, като е претърпял редица промени.

Обект на настоящото изследване е дейността по предварителен контрол за законосъобразност като част от контролните дейности, които са задължени да прилагат ръководителите от организациите в публичния сектор.

---

¹ E-mail: lecheva_i@abv.bg

Предмет на изследването е нормативното и методологично развитие на предварителния контрол за законосъобразност през посочения период.

Настоящата статия си поставя за цел да се извърши обзор и анализ на действащите през посочения период норми и регламенти по отношение на регулациите на предварителния контрол за законосъобразност. За да се постигне целта, поставените задачи се формулират в посока да се:

- откроят условните периоди в най-новата ни история, през които са важали изискванията за осъществяване на предварителния контрол за законосъобразност;
- изследва и анализира действащата нормативна и методологична рамка през съответния период;
- изведат предимствата и недостатъците при осъществяването на предварителния контрол за законосъобразност към съответния период;
- идентифицират необходимите предпоставки за осъществяване на политики и процедури за предварителен контрол за законосъобразност, приложими за организациите в публичния сектор.

Използваните изследователски методи се базират на проучване на литературни, нормативни и методологически източници, методи на съпоставка и анализ.

Актуалността на изследването е обусловена от последните промени в Закона за финансовото управление и контрол в публичния сектор от 13 февруари 2019 г., които поставят изисквания към ръководителите на организациите от публичния сектор да въведат политики и процедури за предварителен контрол за законосъобразност.

* * *

Предварителният контрол за законосъобразност не е нова контролна дейност в публичния сектор в Република България. В най-новата си история той е въведен в този вид от 2000 г. Предвид силно изразения нормативен характер на тематиката, авторът определя условно три етапа в развитието на предварителния контрол за законосъобразност, основани на валидните законови регламенти за съответния период.

Първи етап: 2000 г. – 2006 г.

Първият етап се характеризира с поставяне на изисквания към ръководителите от публичния сектор да изграждат системи за финансово управление и контрол по отношение на средствата, получени от републиканския бюджет. Това се извършва чрез обнародване на закон (Закон

за държавния вътрешен финансов контрол, 2000) и правилник за прилагането му (Правилник за прилагане на закона за държавния вътрешен финансов контрол, 2001). През този етап системите за финансово управление и контрол са включвали задължително системата за предварителен контрол и системата за двоен подпис. През 2003 г. Агенцията за държавен вътрешен финансов контрол издава указания (Указания за изграждане и функциониране на системите за финансово управление и контрол, 2003) въз основа на които се детайлизират видът, начинът и обхватът на осъществявания предварителен контрол и прилагането на системата за двоен подпис.

Предварителният контрол за законосъобразност се е извършвал върху всички документи и действия, свързани с финансовата дейност, преди ръководителят на организацията да вземе решение за поемане на задължения или извършване на разход. Той се е осъществявал от изрично назначено лице на длъжност финансов контролор, което притежава правомощия за одобряване или отхвърляне на предложенията на ръководителя при поемане на задължения или извършване на разход. Предвидените в закона, правилника и указанията по онова време разпоредби регламентират предоставяне на писмено мотивирано становище от ръководителя на организацията при несъгласие с отказа на финансовия контролор, даващо основание финансовия контролор да изрази одобрение на конкретното действие. С оглед гарантиране на компетентно мнение законодателят е поставил и определени условия по отношение на изискванията, на които е необходимо да отговарят финансовите контролори. Служителите трябва да са дееспособни лица, български граждани, да не са осъждани за умишлено престъпление от общ характер и да не са лишени по съдебен ред от правото да заемат съответната длъжност. Изискванията по отношение на квалификацията е била ограничена до завършено висше икономическо или юридическо образование с придобита образователна степен „магистър“. По отношение на опита им се е указвало да имат стаж в областта на счетоводството, финансите, правото, вътрешния или външния одит от 3 години за организации на бюджетна издръжка, респективно 5 години – в стопанската или друга сфера. Категорични са нормите при невъзможността за съвместяване на функциите на финансовите контролори с други контролни функции, функции на разпоредител с кредити и счетоводител (Закон за държавния вътрешен финансов контрол, 2000).

Обобщавайки характеристиките на предварителния контрол за законосъобразност в този период, можем да отбележим, че той се определя с много строги правила и стриктни изисквания по отношение на функционалната независимост на лицата, които следва да го осъществ-

вяват – финансовите контролори. Поставени са редица императивни условия, свързани с назначаването и притежаваната компетентност, както и определени правомощия при изпълнение на служебните им задължения. Нещо повече, регламентирана е възможността, ръководителят на организацията да предоставя мотивирано становище на финансовия контролор при изразено отрицателно мнение за поемане на задължение/извършване на разход, което само по себе си е предпоставка за функционална независимост, значимост и важност на дейността по предварителен контрол.

Втори етап: 2006 г. – 2019 г.

Изискванията по отношение на предварителния контрол и вчастност финансовият контролор са важали в този си вид до 2006 г. Вследствие на преговорния процес на Република България и глава 28 „Финансов контрол“ се възприема качествено нов подход на организацията по вътрешен контрол в публичните структури.

През 2006 г. е приет нов Закон за финансово управление и контрол в публичния сектор (ЗФУКПС), който дефинира изискванията на ръководителите по отношение на управленската отговорност и преките им отговорности за създаване на системи за финансово управление и контрол (СФУК). Определена е необходимостта от периодично актуализиране на системите при съблюдаване на принципа на „разумната увереност“ и цената на контрола (Закон за финансовото управление и контрол в публичния сектор, 2006).

Новата нормативна уредба към онзи момент създава условия за развитие на качествено различна управленска култура, основана на принципите за добро финансово управление и прозрачност, за разлика от предходния контролен модел, базиран на последващи разследвания и санкции.

Въведената философия на вътрешния контрол се основава на базовите постановки на Интегрираната рамка за вътрешен контрол – COSO, като формира триизмерен модел в пряка зависимост между целите, елементите и структурите и дейностите в организацията (COSO, 1992).

В резултат на това в законодателството (Закон за финансовото управление и контрол в публичния сектор, 2006) са дефинирани целите, на които следва да отговарят системите за финансово управление и контрол. Те се изразяват в съответствие със законодателството, вътрешните актове и договори; надеждност и всеобхватност на финансовата и оперативната информация; икономичност, ефективност и ефикасност на дейностите; и опазване на активите и информацията.

Елементите на СФУК са аналогични на компонентите на COSO модела. Те са пет взаимосвързани елемента, дефинирани като контролна среда, управление на риска, контролни дейности, информация и комуникация, и мониторинг.

Третият аспект на модела представляват структурите и дейностите в организацията, в които протичат процесите и в които следва да се осъществява моделът за вътрешен контрол.

Промяната на философията на вътрешния контрол се отразява и на предварителния контрол за законосъобразност. Той вече е структуриран като част от елементите контролни дейности, съставна част от СФУК. Разширява се обхватът на предварителния контрол и той вече не е ограничен само до финансовата дейност на организацията, а включва и оперативната. В тази връзка отпадат изискванията по отношение на задължителното назначаване на финансов контролор и се предоставя възможност, ръководителите сами да преценят дали предварителният контрол за законосъобразност да се осъществява от финансов контролор или да бъде възложен на други лица. Конкретният ред и начин на осъществяването му е определен с указания на Министъра на финансите (МФ, Указания за осъществяване на предварителен контрол, 2006) и насоките по елементите на вътрешния контрол (МФ, Методически насоки по елементите на финансовото управление и контрол, 2006).

При изпълнението на целта си предварителният контрол за законосъобразност се извършва постоянно и се отнася до цялата дейност на организацията. Предназначението му е да увери ръководителя предварително, че предстоящите решения, които трябва да вземе са законосъобразни, като изискването е, разходите за този контрол да не надвишават ползите от него.

Идентифицираните субекти на предварителния контрол са посочени в две категории. Първата категория включва ръководителя на организацията или лицата, които са оторизирани да вземат съответни решения. Т.е. това е крайният потребител на мнението, въз основа на което ще се извърши действието или вземе решението. Втората категория субекти включва лицата, на които е възложено осъществяването на предварителен контрол за законосъобразност. Това могат да са лица, част от оперативното ръководство на организацията, могат да са лица със специфични контролни функции по отношение на процесите и дейностите, както и лица, на които им е възложено допълнително извършване на предварителен контрол за законосъобразност. Въпреки широкия обхват на категорията, основните лица, осъществяващи предварителен контрол във финансовата дейност, са финансовите контролори.

Етапите, които са формулирани за осъществяване на предварителен контрол за законосъобразност, са три и се изразяват в: предоставяне на цялата документация, извършване на конкретни проверки; и писмено изразяване на мнение от лицето, упражняващо предварителен контрол по отношение на дадена дейност/процес.

Независимо че предварителният контрол за законосъобразност обхваща цялостната дейност на организацията (оперативна и финансова), основните дейности са дефинирани изрично в указанията. Те са свързани с процедурите за възлагане на обществени поръчки, покупката на активи или придобиване на услуги, командировките в страната и чужбина, отдаването под наем и продажбата на движимо и недвижимо имущество, провеждане на конкурси за назначаване на служители, както и самото назначаване на служители, както и други специфични за организацията действия.

В резултат на извършените проверки по посочените по-горе три етапа се предоставя мнение за законосъобразността на предстоящото решение/действие, което е необходимо да се документира.

Редът и начинът на документиране на изразеното мнение от осъществения предварителен контрол следва да бъдат отразени по надлежния ред. В този смисъл указанията на министъра на финансите сочат, че всяка организация от публичния сектор следва да има вътрешни правила, които да включват подробни изисквания за документиране на извършените проверки при осъществяването на предварителния контрол, без да ги посочва изрично. Допустимите начини за документиране на мнението са чрез съставяне на контролни листове, констативни протоколи, анкетни карти, описи от извършени проверки на място и др. Независимо от избрания начин на документиране, вътрешните правила трябва да съдържат образци на конкретните документи. Удостоверяването на извършените проверки е при спазване на упоменатите реквизити, а именно: датата на произнасяне, имена и длъжност на лицето, което е извършило проверката и неговият подпис.

През този етап философията на вътрешния контрол и рамката COSO (COSO, 2013) се променя и актуализира, вследствие на което е приета нова стратегия за развитието му на национално ниво (МС, 2017).

Изследваните норми по отношение на предварителния контрол в този му вид следва да отбележим, че имат своите предимства и недостатъци (Лечева, 2015). Като част от предимствата може да се отбележи превантивният характер на този вид контрол, гъвкавостта на контрола съобразно спецификата на организацията, както и възможността за лична преценка на ръководителя. В негативен аспект можем да отразим,

че рамката за осъществяване на предварителен контрол е твърде обща, което би позволило извършване на формални проверки и е предпоставка за пропуски в определени рискови дейности. Липсата на категорична регламентация за длъжността „финансов контролор“ е предпоставка за negliжиране на дейността по предварителен контрол и неразбиране за полезността и добавената стойност от страна на ръководството.

Вторият период се характеризира с децентрализация на управленската отговорност по отношение на вътрешния контрол и вчастност на предварителния контрол за законосъобразност. Отговорността за въвеждането и осъществяването на предварителния контрол е на ръководителите на организациите от публичния сектор, като редът и начинът на изпълнението им зависят в максимална степен от тяхното разбиране. Новата нормативна уредба избягва императивните норми за назначаване на финансов контролор, както и изискванията за квалификация и опит на лицата. Редът, обхватът и начинът на документиране на резултатите от извършените проверки се определят от съответния ръководител, базирайки се на указанията на Министъра на финансите.

Трети етап: 2019 г. – понастоящем

В резултат на промените в рамката COSO и приетата стратегия за вътрешен контрол последните и най-нови промени на ЗФУКПС от м. февруари 2019 г. по същество дават нов прочит на осъществяването на предварителен контрол за законосъобразност. Разпоредбата на чл. 13, ал. 3, т. 3 поставя изискване, ръководителите на организациите от публичния сектор да въведат политики и процедури за осъществяване на предварителен контрол за законосъобразност като част от контролните дейности на организацията (Закон за финансовото управление и контрол в публичния сектор, 2019).

Нов съществен момент при въвеждането и осигуряването на предварителния контрол е определянето на неговия ред и начин на осъществяване. Предвижда се, той да се определя от ръководителя на организацията, но вече не само в съответствие с указанията на Министъра на финансите, а и въз основа оценката на риска и анализ на разходите и ползите.

Горепосочената разпоредба предвижда коренна промяна на реда и начина на осъществяване на предварителен контрол за законосъобразност в публичния сектор по няколко причини.

На първо място това само по себе си предполага субективна управленска преценка на всеки един ръководител на организация от публичния сектор. Още повече, че към настоящия момент указанията за осъществяване на предварителен контрол за законосъобразност не са

променяни от 2006 г., където е посочено, че абсолютно цялата дейност на организацията подлежи на предварителен контрол за законосъобразност.

На следващо място, за да се определят правилно редът и начинът на осъществяване на предварителния контрол, се указва, че същият се основава на оценката на риска и анализа разходи–ползи.

Въведеният от 2006 г. процес по управление на риска, част от елемента управление на риска, включва оценка на рисковете в организацията. Оценката на риска се извършва въз основа на устойчивостяване на всеки един идентифициран риск по показателите вероятност и влияние. Вследствие на оценката на рисковете организацията ги приоритезира и преценява какви реакции да предприеме по всеки от тях. Базирайки се на консолидираните годишни доклади за вътрешния контрол за последните 3 години и изследвайки процесите по управление на риска на национално ниво, Министерът на финансите отчита необходимост от полагане на допълнителни и последователни усилия по отношение на осигуряване на стабилност и обвързаност с идентифицираните цели на организациите (МФ, Консолидирани годишни доклади за вътрешния контрол в публичния сектор в Република България за 2015 г., 2016 г. и 2017 г.). Имайки предвид затрудненията и неразбирането на процеса по управление на риска в част от организациите от публичния сектор, на практика вероятността за адекватно и ефективно определяне на процеса по предварителен контрол ще претърпи известни затруднения.

Анализът разходи–ползи е сложна практическа техника, която представлява съвкупност от подходи, методи и процедури за анализ, оценка и избор на проекти в публичния сектор, преценени през призмата на алтернативните икономически състояния.

Счита се, че за да е надежден анализът, трябва задължително да е основан на един или комбинация от няколко от следните показатели/методи: Чиста настояща стойност (Net present Value, NPV); Добавената икономическа стойност (Economic Value Added, EVA); или Вътрешна норма на възвръщаемост (IRR); Индекс на рентабилност (Profit Index – PI); и Срок на откупуване (PBP). Посочените показатели/методи отчитат стойността на парите към конкретния времеви период, като по тази причина получените резултати са полезни в условията на икономика с ниска инфлация и стабилна валута (Стойчев, 2010).

Анализът разходи–ползи се използва при вземане на решения от ръководството за това, дали да се предприемат действия по изпълнението на даден проект (Брусарски, 2003). В контекста на посочената

норма в чл. 13, ал. 4 от ЗФУКПС по-скоро говорим за дейности, а не за проекти. Малцина са първостепенните разпоредители с бюджет, които прилагат програмно-ориентиран бюджет и могат да използват целия арсенал и възможности на анализа разходи–ползи. При извършване на недетайлно проучване за обхвата на организациите от публичния сектор се натъкваме на указание за 2019 г. за представяне на тримесечни отчети, прилагащи програмен формат на бюджета на Министъра на финансите (МФ, Указания № БЮ № 2 за определяне формата, съдържанието и сроковете за съставянето и представянето на тримесечно информация за разходите по бюджетни програми за 2019 г. от първостепенните разпоредители с бюджет, които прилагат програмен формат, 2019). Видно от посочените адресати, същите са 24 на брой. Това са Министерският съвет, всичките 17 министерства, Държавна агенция „Национална сигурност“, Държавна агенция „Разузнаване“, Държавна агенция „Държавен резерв и военновременни запаси“, Държавна агенция „Технически операции“, Държавна агенция „Електронно управление“ и Държавен фонд „Земеделие“. Само за сравнение през 2019 г. първостепенни разпоредители с бюджет, съгласно Закона за бюджета, са 317 организации от публичния сектор (Закон за държавния бюджет на Република България за 2019 г., 2018).

Конкретният ред и начин за осъществяване на предварителен контрол за законосъобразност въз основа оценка на риска и анализ на разходите и ползите ще са предмет на бъдещите указания на Министъра на финансите, съгласно чл. 13, ал. 4 от ЗФУКПС.

До издаването на актуални указания можем да се основем на няколко прости основни стъпки, които да подпомогнат процеса по извършване на анализа разходи–ползи през призмата на предварителния контрол за законосъобразност. За тяхното реализиране следва по определените дейности да се опитаме да си отговорим на някои въпроси и да получим информация за:

1. идентифициране на поставените цели и подцели, които ще изпълним в дългосрочен и краткосрочен порядък;
2. какви действия е необходимо да предприемем за изпълнението на целите и подцелите;
3. съществуват ли алтернативни решения на определените действия и какви са те;
4. определяне на всички разходи, имащи отношение към конкретната дейност, включително и последващите разходи и въздействия върху всички структурни звена на организацията;
5. оценка на ползите, за което е необходимо да се разгледат всички аргументи в полза на всяка една алтернатива. От избраните

фактори трябва да може да се изведе бъдещата полза по всяка от алтернативите и по възможност да има стойностно изражение;

6. сравняване на разходите и ползите по финансова стойност;

7. сравнение на алтернативите, основаващо се на резултатите от предходната стъпка. Извършване на оценка на разходите и обосноваване на ползите с няколко аргумента, например от един до три.

8. решение за избор на мерки, действия и в частност контроли, които ще бъдат предприети от ръководството на организацията от публичния сектор.

Независимо от реда и начина, по който ще се укаже извършването на анализа разходи–ползи за целите на предварителния контрол за законосъобразност, всяка една организация ще е необходимо да създаде политики и процедури за предварителен контрол за законосъобразност. Видно от дефиницията в § 1, т. 10 от ДР на ЗФУКПС, предварителният контрол за законосъобразност се изразява като *всички проверки на документи, факти и обстоятелства, свързани с предоставяне на увереност за спазване на приложимото законодателство, преди да се вземе решение или да се извърши действие от страна на ръководителите на организацията*. Също така се посочва, че той се извършва от финансови контролори и/или от други лица, определени от ръководителите на организацията.

За изпълнението на тези разпоредби в закона и при липсата на актуални указания за прилагането им, ръководителите на организацията от публичния сектор следва да предприемат действия по утвърждаване на политики и процедури. Те биха могли да са под формата на вътрешни правила или друг вид документи, утвърдени с административен акт на ръководителя. Вътрешните правила следва да изградят ясна и конкретна линия на движение на документацията, като реферират правата и отговорностите на всеки един от участниците, сроковете и документите, които следва да се обезпечат, проверят и съставят.

От гледна точка на ефективното изпълнение на предварителния контрол и структурираността на действията е необходимо, вътрешните правила да обхванат области и въпроси, свързани с общите положения, въз основа на които ще се осъществява контролът. Това по същество е политиката на ръководството на организацията, която ще се предприеме при осъществяването на предварителния контрол за законосъобразност.

В съществен аспект съдържанието на общите положения следва да регламентира целта на осъществявания предварителен контрол, неговите видове и субектите, които имат отношение при извършването му. Какви ще са задълженията, отговорностите и правомощията им в резултат на извършването на контрола? Какви ще са редът и начинът на осъществяване, както и етапите, през които ще преминава процесът.

Документирането на осъществения предварителен контрол също е важен аспект от политиката на организацията. Създаването на типови образци на документи с конкретизирани контроли ще подпомогне субектите, както и ползвателите на изразеното мнение от предварителния контрол за характеристиките и важните аспекти по отношение на законосъобразността на предстоящото решение или действие. В този ред на мисли регламентирането на конкретните действия по отношение на контрола преди поемане на задължение, извършване на разход и реализиране на приход могат да са част от съставните процедури. Гореописаните характеристики, както и някои допълнителни такива, са съставна част на авторския Модел за осъществяване на предварителен контрол за законосъобразност (Лечева, 2019), който предоставя базова рамка и концепция за осъществяването на този специфичен контрол за законосъобразност.

* * *

В заключение можем да отбележим, че предварителният контрол за законосъобразност на национално ниво в най-новата ни история е претърпял своето развитие. Предвид огромния обхват на прилагането му в организациите от публичния сектор съществува належаща необходимост за детайлизиране, указване и разясняване на реда и начина на неговото изпълнение. Предоставянето на възможността всеки ръководител от публичния сектор сам да определя реда и начина на осигуряване на политиките и процедурите за осъществяване на предварителен контрол за законосъобразност, основавайки се на оценката на риска и анализа разходи–ползи, създава известни рискове да се залитне в двете крайности. От една страна, да се изпуснат ключовите процеси в организацията от обхвата на предварителния контрол, а от друга да се въведат свръхконтроли, затормозяващи дейността на организациите.

Използвани източници

- COSO. (2013). *Internal control – Integrated Framework, Executive summary*. Retrieved from <https://www.coso.org/Documents/990025P-Executive-Summary-final-may20.pdf>
- COSO, T. C. (1992). *COSO*. Retrieved from Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission: <https://www.coso.org/Pages/guidance.aspx>
- Брусарски, Р. (2003). *Анализ, разходи-ползи*. София: ИК – УНСС.
- Закон за държавния бюджет на Република България за 2019 г.* (Vol. обн. ДВ бр. 103/13.12.2018 г.). (2018).

- Закон за държавния вътрешен финансов контрол (Vol. ДВ, бр. 91/10.11.2000 г. и отм. 2006 г.). (2000).*
- Закон за финансовото управление и контрол в публичния сектор, обн. ДВ бр. 21 (10 03, 2006).*
- Закон за финансовото управление и контрол в публичния сектор (ДВ бр. 12/13.02.2019 ed.). (2019).*
- Лечева, И. (2015). Предварителният контрол в публичния сектор, предимства и недостатъци. Единадесета международна научна конференция на младите учени „Икономиката на България и Европейския съюз: конкурентоспособност и иновации“ (pp. 317-325). София: УНСС.*
- Лечева, И. (2019). Методологични аспекти на предварителния контрол за законосъобразност в публичния сектор. София: Издателски комплекс - УНСС.*
- МС. (2017). Стратегия за развитие на вътрешния контрол в публичния сектор на Република България 2018-2020. Министерски съвет.*
- МФ. (2006). Методически насоки по елементите на финансовото управление и контрол. Министерство на финансите.*
- МФ. (2006). Указания за осъществяване на предварителен контрол. Министерство на финансите.*
- МФ. (2016). Консолидиран годишен доклад за вътрешния контрол в публичния сектор в Република България за периода 01.01. – 31.12.2015 г. Министерство на финансите.*
- МФ. (2017). Консолидиран годишен доклад за вътрешния контрол в публичния сектор в Република България за периода 01.01. – 31.12.2016 г. Министерство на финансите.*
- МФ. (2018). Консолидиран годишен доклад за вътрешния контрол в публичния сектор в Република България за периода 01.01. – 31.12.2017 г. Министерство на финансите.*
- МФ. (2019). Указания № БЮ № 2 за определяне формата, съдържанието и сроковете за съставянето и представянето на тримесечна информация за разходите по бюджетни програми за 2019 г. от първостепенните разпоредители с бюджет, които прилагат програмен формат. Министерство на финансите.*
- Правилник за прилагане на закона за държавния вътрешен финансов контрол (Vols. ДВ, бр. бр. 44 от 8.05.2001 г., отм. 2006 г.). (2001).*
- Стойчев, К. (2010). Анализ „разходи-ползи“ при оценка на инвестиционни проекти за околна среда,. Годишник на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, книга География, Том 102, 175-188.*
- Указания за изграждане и функциониране на системите за финансово управление и контрол, Указание № 2 (27 06 2003 г.).*

НАРОДНОСТОПАНСКИ АРХИВ

ГОДИНА LXXII, КНИГА 3 – 2019

СЪДЪРЖАНИЕ

Магед Албаз, Мохамед Албаз

Основни аспекти на измерването на резултатите от дейността на организациите с нестопанска цел: в търсене на отчетност и легитимност /3

Людмил Б. Кръстев

Теоретични аспекти на финансовия контролинг във фирмата /19

Траян П. Йосифов

Състояние на банковия кредитен пазар в България /32

Ина А. Лечева

Политики и процедури за предварителен контрол за законосъобразност /46

Владимир М. Дамянов

Оптимизация на пожарната безопасност в България чрез интернет технологии /58

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ:

Проф. д-р Андрей Захариев – главен редактор
Проф. д-р Георги Иванов – зам. главен редактор
Проф. д-р Йордан Василев
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Стоян Проданов
Доц. д-р Пламен Йорданов
Доц. д-р Румен Лазаров
Доц. д-р Венцислав Василев
Доц. д-р Анатолий Асенов
Доц. д-р Пресияна Ненкова

МЕЖДУНАРОДЕН СЪВЕТ:

Проф. д-р ик.н. Михаил А. Ескиндаров – Ректор на Финансовия университет при Правителството на Руската федерация – федерална държавна образователна институция за професионално образование, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов.

Проф. д-р Кен О'Нийл – Почетен професор към Департамента по маркетинг, предприемачество и стратегии на Университет Ълстер, Северна Ирландия и председател на борда на директорите на Школа за социални предприятия в Ирландия.

Проф. д-р Ричард Торп – Професор по развитие на управлението, Бизнес школа на Университета Лийдс, Великобритания.

Проф. д-р ик.н. Григоре Белостечник – Ректор на Молдовската академия за икономически изследвания, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов.

Проф. д-р ик.н. Михаил Ив. Зверяков – Ректор на Одеския държавен икономически университет, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов.

Проф. д-р ик.н. Олена Непочатенко – Ректор на Умански национален аграрен университет (Украйна).

Проф. д-р ик.н. Дмитрий Лукьяненко – Ректор на Киевски национален икономически университет „Вадим Гетман“ (Украйна).

Проф. д-р ик.н. Андрий Крисоватий – Ректор на Тернополски национален икономически университет, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов.

Проф. д-р ик.н. Йон Кукуй – Супервайзор на докторски програми в областта на счетоводството и финансите в университета Валахия – гр. Търговище, Румъния, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов.

Доц. д-р Мария Кристина Стефан – Директор катедра „Мениджмънт – Маркетинг“, Университет „Валахия“ - гр. Търговище, Румъния.

Доц. д-р Анисоара Дуика – Катедра „Мениджмънт“, Университет „Валахия“ – гр. Търговище, Румъния.

Екип за техническо обслужване:

Анка Танева – стилев редактор на български език
Ст. преп. Венцислав Диков – координатор и ръководител на екипа за превод, стилев редактор и преводач
Ст. преп. д-р Петър Тодоров – преводач и стилев редактор
Ст. преп. Маргарита Михайлова – преводач и стилев редактор
Ст. преп. Румяна Денева – преводач и стилев редактор
Ст. преп. Иванка Борисова – преводач и стилев редактор
Деяна Веселинова – технически секретар
Благовеста Борисова – графичен дизайн и уеб публикуване

Адрес на редакцията:

5250 Свищов, ул. „Ем. Чакъров“ 2

Проф. д-р Андрей Захариев – главен редактор

☎ (+359) 889 882 298

Деяна Веселинова – технически секретар

☎ (+359) 631 66 309, e-mail: nsarhiv@uni-svishtov.bg

Благовеста Борисова – компютърен дизайн

☎ (+359) 882 552 516, e-mail: b.borisova@uni-svishtov.bg

© Академично издателство „Ценов“ – Свищов

© Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ – Свищов

ISSN 0323-9004

НародноСТОПАНСКИ архив

Свищов, година LXXII, книга 3 - 2019

Основни аспекти на измерването на резултатите от дейността на организациите с нестопанска цел: в търсене на отчетност и легитимност

Теоретични аспекти на финансовия контролинг във фирмата

Състояние на банковия кредитен пазар в България

Политики и процедури за предварителен контрол за законосъобразност

Оптимизация на пожарната безопасност в България чрез интернет технологии

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“

СВИЩОВ

Изисквания при депозиране на статии за сп. „Народностопански архив“

1. Обем: статии от 12 до 25 страници

2. Депозиране на материалите: на хартиен носител и в електронен вид като приложен файл на E-mail: NSArhiv@uni-svishtov.bg

3. Технически изисквания:

- изпълнение Word 2003 (минимум);
- размер на страницата – А4, 29-31 реда и 60-65 знака на ред;
- разстояние между редовете 1,5 lines (At least 22 pt);
- шрифт – Times New Roman 14 pt;
- полета – Top - 2.54 cm; Bottom - 2.54 cm; Left - 3.17 cm; Right - 3.17 cm;
- номерация на страницата – долу вдясно;
- текст под линия – размер 10 pt;
- графики и фигури – Word 2003 или Power Point.

4. Оформление:

- наименование на статията, име на автора, академична длъжност, научна степен – шрифт Times New Roman, 14 pt, с големи букви Bold – центрирано;

- наименование и адрес на местоработата; телефони за контакти и E-mail;

- резюме на български език в обем до 15 реда; ключови думи – от 3 до 5;

- **JEL** класификация на публикациите с икономически характер (<http://ideas.repec.org/j/index.html>);

- основен текст (изложение);

- таблиците, графиките и фигурите се вграждат софтуерно в текста (да позволяват езикова корекция и превод на английски). Цифрите и текстът вътре в тях се изписват с шрифт Times New Roman 12 pt;

- формулите се създават с Equation Editor.

5. Правила за цитиране: от 01.01.2017 г. в периодичните издания на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов за библиографско цитиране на информационни източници ще се използва **APA Style**. Неговите изисквания са поместени тук: <http://www.uni-svishtov.bg/default.asp?page=page&id=71> и тук: <http://www.apastyle.org/>.

Всеки автор носи отговорност за отстояваните идеи, съдържанието и техническото оформление на своя текст.

6. Ръкописите на нехабилитирани преподаватели се придружават от препис на протокол от катедрата, обсъдила и предложила научната разработка за публикуване.

От 1 януари 2017 г. заглавието на списанието на английски език е „Economic Archive“, като заменя транслитерираното наименование “Narodnostopanski archiv”, използвано до края на издателската 2016 г.

Авторите на публикуваните материали на страниците на списание „Народностопански архив“ носят отговорност за тяхната автентичност.

От Редакционния съвет

www.uni-svishtov.bg/NSArhiv